

О.О. МАРИНЧЕНКО

(ННЦ "Інститут аграрної економіки" НААН, м. Київ, Україна)

Удосконалення інформаційного забезпечення про діяльність аграрних холдингових формувань

У статті наведено пропозиції по удосконаленню інформаційного забезпечення про діяльність аграрних холдингових формувань. Зокрема, автор пропонує внести зміни до Господарського Кодексу України, Закону України "Про холдингові компанії в Україні" та розширити загальний табель (перелік) форм державних статистичних спостережень на 2013 рік. З метою організації належного контролю за цільовим і продуктивним використанням агрохолдингами земель сільськогосподарського призначення пропонується посилити рівень інформативності форм статистичних спостережень. Розроблено форму статистичного спостереження "Інформація про стан землекористування на підприємстві" в якій буде відображатися інформація про використання землі з позиції користувача. На думку автора, дану форму статистичного спостереження доцільно запровадити для всіх сільськогосподарських підприємств (незалежно від організаційно-правової форми) та фермерських господарств.

Ключові слова: нормативно-правове забезпечення, холдингова компанія, статистична звітність, землі сільськогосподарського призначення, контроль за раціональним землекористуванням.

А.А. МАРИНЧЕНКО

(ННЦ "Інститут аграрної економіки" НААН, г. Киев, Украина)

Совершенствование информационного обеспечения о деятельности аграрных холдинговых формирований

В статье приведены предложения по совершенствованию информационного обеспечения о деятельности аграрных холдинговых формирований. В частности, автор предлагает внести изменения в Хозяйственный Кодекс Украины, Закон Украины "О холдинговых компаниях в Украине" и расширить общий табель (перечень) форм государственных статистических наблюдений на 2013 год. С целью организации должного контроля за целевым и продуктивным использованием агрохолдингами земель сельскохозяйственного назначения предлагается усилить уровень информативности форм статистических наблюдений. Разработана форма статистического наблюдения "Сведения о состоянии землепользования на предприятии", в которой будет отображаться информация об использовании земли с позиции пользователя. По мнению автора, данную форму статистического наблюдения целесообразно ввести для всех сельскохозяйственных предприятий (независимо от организационно-правовой формы) и фермерских хозяйств.

Ключевые слова: нормативно-правовое обеспечение, холдинговая компания, статистическая отчетность, земли сельскохозяйственного назначения, контроль рационального землепользования.

О.О. MARYNCHENKO

('Institute of Agrarian Economics' National Scientific Center, Kyiv, Ukraine)

Enhancing of Informational Support of Agricultural Holdings Activity

The article gives the proposal on improving the informational support of agricultural holdings activity. In particular, the author has proposed some amendments to the Commercial Code of Ukraine and the Law of Ukraine On Holding Companies in Ukraine, and to extend the general table (list) of the state statistical monitoring forms for the year 2013. For the purposes of proper control over the intended and productive use of agricultural land by agricultural holdings it has been proposed to increase the level of statistical information provision. The statistical return form 'Information on company land use' has been developed which will display the information on the land use from the user's perspective. The author believes that this form of statistic monitoring should be introduced in all agricultural companies (regardless of their legal form) and farms.

Keywords: regulatory and legal framework, holding company, statistical reporting, farmland, control over rational land use.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення державного управління інформацією про діяльність холдингів в аграрному секторі економіки України на сьогодні піднімається вітчизняною наукою досить часто. Ключовим її аспектом є відсутність будь-яких статистичних узагальнень про діяльність холдингів в сільському господарстві та її вплив на соціально-економічний розвиток сільських територій і стан землекористування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дане питання в своїх працях досліджували такі вчені як Н. Адамчук [4], А.Г. Борщ [5], К.П. Дудка, В.М. Жук [6, 7], Н.Л. Жук, М.В. Кадничанський, Л.І. Лавриненко, О.А. Лобанов, В.Б. Моссаковський, А. Озеран, О.О. Олійник [8], Н.В. Рудь, П.Я. Хомин та ін.

Разом з тим, для запровадження ефективних механізмів збору та узагальнення інформації про результати функціонування холдингів необхідним є врегулювання ряду законодавчих проблем. Як зазначає О.О. Олійник, "останніми роками в Україні відбувається інтегрування нової формації - методом вкладання капіталу холдингових компаній у сільське господарство з інших прибуткових галузей. Такий спосіб об'єднання аграрних підприємств має суттєве значення у своїй господарській діяльності, але багато питань, пов'язаних з їх діяльністю, на законодавчому рівні поки що не врегульовані. Зокрема існує необхідність розв'язання ряду організаційних і методичних проблем щодо їх діяльності з відображенням облікової інформації у фінансовій звітності" [7, с. 159].

У своєму дослідженні А.Г. Борщ пише: "окремі дослідники відмічають, що агрохолдинги витісняють з агробізнесу традиційні форми ведення сільськогосподарського виробництва, монополізують ринок оренди землі та окремих видів сільськогосподарської продукції" [5, с. 43]. Таким чином, існує необхідність підвищення рівня інформативності форм фінансової та статистичної звітності агрохолдингів з метою здійснення суспільної оцінки ефективності їх господарської діяльності.

Метою статті є удосконалення інформаційного забезпечення про діяльність аграрних холдингових формувань шляхом надання пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства та розширення показників форм державних статистичних спостережень.

Виклад основних результатів дослідження. Пропозиції по удосконаленню інформаційного забезпечення про діяльність аграрних холдингових формувань пов'язані з вирішенням двох, на нашу думку найбільш важливих проблем: по-перше необхідністю законодавчого врегулювання кола звітуючих суб'єктів, по-друге необхідністю висвітлення та контролю за цільовим та продуктивним використанням агрохолдингами земель сільськогосподарського призначення.

Перша проблема - необхідність законодавчого врегулювання кола звітуючих суб'єктів. Суть проблеми полягає в наступному. Згідно Закону

України «Про холдингові компанії в Україні» холдингова компанія - акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств. Тобто холдинг – це виключно акціонерне товариство. Лише 17% з проаналізованих агрохолдингів зареєстровані як ПАТ. Всі інші - ТОВ. А отже вони не є холдингами, а виступають лише власниками контрольних пакетів акцій (часток) сільськогосподарських підприємств. Законодавством не передбачено окремого звітування та відповідно узагальнення на державному рівні інформації про структуру прав власності за власниками підприємства. Саме тому, на сьогодні відсутня будь-яка статистична інформація про агрохолдинги та результати їх діяльності.

Частково спроба вирішити дану потребу вже зроблена. З 2013 року внесено зміни до Господарського Кодексу України, які наберуть чинності з 12.10.2013 р. Зміни стосуються ст. 126 Господарського Кодексу України а саме пунктів 4 і 5:

1. Змінено визначення холдингової компанії: «5. *Холдингова компанія - публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності).*»

2. Додана вимога до дочірніх підприємств при реєстрації: «4. *Про наявність простої та вирішальної залежності має бути зазначено у відомостях державної реєстрації залежного (дочірнього) підприємства та опубліковано відповідно до закону.*

Пропозиції щодо вирішення проблеми. По-перше, для виправлення описаної вище ситуації потрібні зміни до Господарського Кодексу України і Закону України «Про холдингові компанії України». Зокрема, необхідно узгодити визначення холдингової компанії в Господарському Кодексі України та в Законі України «Про холдингові компанії в Україні».

У визначені «холдингова компанія» пропонуємо «акціонерне товариство (публічне акціонерне товариство)» замінити на «підприємство будь-якої організаційно-правової форми», так як на практиці холдингова структура підприємств прослідковується не лише в акціонерних товариствах, та після слів «часток, паїв» доповнити «має вирішальний вплив на діяльність».

Таким чином, пропонуємо зміни до Господарського Кодексу України і Закону України «Про холдингові компанії України» згідно з якими дати наступне визначення: «*Холдингова компанія – підприємство будь-якої організаційно-правової форми, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій(крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності), частками, паями та/або має вирішальний вплив на діяльність двох або більше корпоративних підприємств.*»

Таке визначення холдингової компанії дасть можливість визначити кількість холдингів, які діють в межах України та визначити які сегменти ринку і в якому обсязі вони охоплюють.

По-друге, обов'язковим є запровадження відповідних форм статистичної звітності щодо наявності простої та вирішальної залежності. З метою практичної реалізації вищезазначених змін в Господарському кодексі України, що вступають в силу з 12.10.2013 р. необхідно розробити механізм державної реєстрації відомостей про наявність простої та вирішальної залежності.

У зв'язку з цим, пропонуємо до форми 6 «Реєстраційна картка про підтвердження відомостей

про юридичну особу, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» затвердженої Наказом Міністерства юстиції України 14.10.2011 р. № 3178/5 для всіх підприємств в інформацію про підприємство додати рядок «дочірнє/підпорядковане іншому підприємству – назва материнської компанії».

В свою чергу материнські компанії або ж в разі якщо материнська компанія є підприємством іноземним, тоді управляючим компаніям в Україні зобов'язати подавати статистичну звітність за запропонованою формою (табл. 1). Включити дану форму до загального таблицю (переліку) форм державних статистичних спостережень на 2013 рік.

Таблиця 1

Інформація про наявність простої та вирішальної залежності серед сільськогосподарських підприємств України

Назва п-ва	Форма власності	ЄДРПОУ	КВЕДИ	Адреса	Частка участі, %	Кількість землі у використанні, га

Пропозиції, щодо включення даної форми до загального таблицю (переліку) форм державних

статистичних спостережень на 2013 рік наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Пропозиції, щодо включення даної форми до загального таблицю (переліку) форм державних статистичних спостережень на 2013 рік

№	Найменування форми	Індекс фор-ми	Періодичність	Хто подає	Кому подає	Строк подання
1	Інформація про наявність простої та вирішальної залежності серед сільськогосподарських підприємств України		річна	Юридичні особи, які мають залежні сільськогосподарські підприємства	Органу державної статистики за місцем здійснення діяльності	До 9 лютого

Друга проблема - необхідність висвітлення та контролю за цільовим і продуктивним використанням агрохолдингами земель сільськогосподарського призначення. Суть проблеми полягає в тому, що жодна з статистичної та інших форм звітності не забезпечує в повній мірі інформацією про використання сільськогосподарської землі (в кого і скільки у використанні землі, що на цій землі вирощується, які добрива вносяться і коли, в яких об'ємах тощо).

На сьогоднішній день інформацію про використання сільськогосподарських земель можна отримати з таких форм статистичних спостережень як:

- форма державного статистичного спостереження № 50 с.-г. "Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств за 20__ рік";
- форма державного статистичного спостереження № 2-ферм "Основні показники господарської діяльності фермерського господарства";
- форма державного статистичного спостереження № 4 с.-г. "Посівні площі

сільськогосподарських культур під урожай 20__ року" (річна);

- форми державних статистичних спостережень № 29 с.-г. "Підсумки збору врожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду на 1 грудня 200_року" (річна) та № 29 с.-г. (меліорація) "Збір врожаю сільськогосподарських культур на 1 грудня 200_року" (річна);

- форми державних статистичних спостережень № 2 - інвестиції (квартальна) "Капітальні інвестиції" та № 2 - інвестиції (річна) "Капітальні інвестиції".

Так у формі № 50 с.-г. відображається, зокрема, у підпункті "Б" довідки 2 "Землекористування протягом звітного року". Дані заповнюються на основі державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, записів у земельно-кадастровій книзі, договорів оренди і даних державного обліку земель.

До складу земель включаються землі, які були в користуванні підприємства протягом звітного року, з

Бухгалтерський облік

урахованням тих, що взяті ним в оренду, але за мінусом земель, які здані ним в оренду іншим суб'єктам. За кодом 0450 показують загальну площу сільськогосподарських угідь підприємства, до яких належать рілля, перелоги, багаторічні насадження (сади, ягідники, виноградники та ін.), крім захисних, сінокоси, вигони і пасовища. За кодом 0451 із загальної площі сільськогосподарських угідь виділяється рілля.

У формі № 2-ферм наводяться дані про площу землі та площу водних об'єктів фермерського господарства.

У формі № 4 с.-г. показуються фактичні розміри посіву сільськогосподарських культур на землях, що перебувають у володінні та користуванні підприємства згідно з чинним законодавством. За посіви на землях, що передані в найм (оренду) іншим землекористувачам, форму № 4 с.-г. складає орендар за умови, що передання земельних ділянок здійснене та оформлене договорами найму (оренди) згідно з чинним законодавством. У формі № 4 с.-г. обліковується весняна продуктивна площа, яка фактично зайнята посівами і з якої передбачається одержати врожай поточного року. При її визначенні повторний рахунок посівних площ не допускається.

У формі № 29 с.-г. (меліорація) відображається площа та збір урожаю безпосередньо з политих зрошуваних і осушених земель. У разі, коли сільськогосподарські культури вирощувалися як на политих зрошуваних, так і на осушених землях, форма № 29 с.-г. (меліорація) складається окремо за кожним видом меліорованих земель. У формах № 29 с.-г. і № 29 с.-г. (меліорація) ураховуються фактичні розміри сільськогосподарських угідь,

посівів сільськогосподарських культур, площ сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень на землях, що перебувають у володінні та користуванні підприємства згідно з чинним законодавством. За площі сільськогосподарських угідь, посіви сільськогосподарських культур на землях, що передані в найм (оренду) іншим землекористувачам, форми складає орендар за умови, що передання земельних ділянок здійснене та оформлене договорами найму (оренди) згідно з чинним законодавством.

У формі № 2 – інвестиції відображаються інформація про інвестовані кошти в землю з розподілом за метою придбання.

Дані форми є частиною звітності підприємств. Крім того існує форма звітності, яка подається сільськими радами – форма 6-сільрада. Вона містить дані щодо кількості об'єктів погосподарського обліку (ПГО) на території ради, площі землі в особистому користуванні об'єктів ПГО, поголів'я худоби та птиці, яке утримують на території ради. Також інформацію щодо сільськогосподарської техніки в приватній власності, користуванні домогосподарств та трудової міграції населення.

З метою посилення інформаційного забезпечення контролю за цільовим і продуктивним використанням агрохолдингами земель сільськогосподарського призначення пропонуємо наступне.

По-перше, для всіх сільськогосподарських підприємств (незалежно від організаційно-правової форми) та фермерських господарств запровадити форму звітності, завданням якої буде відображення використання землі з позиції користувача (табл. 3).

Таблиця 3

Інформація про стан землекористування на підприємстві

Кількість землі у володінні, га	Кількість орендованої землі, га	Нормативно-грошова оцінка земель	Розмір орендної плати, грн./га	Кількість укладених договорів оренди

По-друге, слід доповнити форму 6-сільрада інформацією про орендарів земельних часток (паїв) (табл. 4.)

Таблиця 4

Інформація про орендарів земельних часток (паїв)

№ п/п	Назва/ПІБ орендаря	ЄДРПОУ/ІК	Наявність простої та вирішальної залежності	Назва материнської компанії

По-третє, доцільним, на нашу думку, є запровадження форми звітності щодо цільового використання земель сільськогосподарського призначення, яка подаватиметься до Державного агентства земельних ресурсів України. Метою даної звітності має стати контроль дотримання умов цільового та продуктивного використання земель сільськогосподарського призначення та своєчасне

здійснення заходів по її збереженню та відтворенню родючості.

Висновки. Підсумки здійсненого аналізу та внесених пропозицій полягають у наступному.

1. Невизначеність державної політики щодо діяльності аграрних холдингів в Україні пов'язана з відсутністю механізмів збору інформації про них та її узагальнення на державному рівні.

2. Для організації системи статистичних спостережень за діяльністю аграрних холдингів необхідним є внесення змін до законодавства в частині визначення «холдингової компанії» як підприємства будь-якої організаційно-правової форми, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій, частками, паями та/або має вирішальний вплив на діяльність двох або більше корпоративних підприємств. Це забезпечить формування кола звітуючих суб'єктів та, як результат, дозволить запровадити систему статистичних спостережень у вигляді розроблених в публікації форм.

3. Найважливішим аспектом діяльності холдингів, що потребує узагальнення та аналізу на державному рівні є стан використання ними земель сільськогосподарського призначення. В статті розроблені пропозиції, реалізація яких дозволить запровадити систему статистичної інформації для здійснення контролю даного показника.

4 Список використаних джерел

1. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-IV [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3528-15>.

3. Про затвердження форм реєстраційних карток: Наказ Міністерства юстиції України від 14.10.2011 р. № 3178/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1207-11>.

4. Адамчук Н. Адаптація фінансової звітності українських підприємств до міжнародних стандартів / А. Адамчук // Науково-теоретичний журнал «Студентський науковий Вісник» Миколаївського державного аграрного університету. – 2010. – С. 3-8.

5. Борщ А.Г. Фінансові аспекти організації діяльності вітчизняних агрохолдингів / А.Г.Борщ // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Серія: економічні науки. – 2012. - № 2(18). - Том 1. - С. 42-49.

6. Жук В.М. Бухгалтерський облік земель сільськогосподарського призначення: теорія і практика / В.М. Жук // Економічні науки. Серія "Облік і фінанси". Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 5(20). - Ч.1. – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. - Луцьк, 2008. - 367 с. - С.179-185.

7. Жук В.М. Обліково-інформаційне забезпечення моніторингу аграрного ринку України / В.М. Жук // Економіка АПК. – 2011. - № 8. – С.53-60.

8. Олійник О.О. Агрохолдинг: облікова політика, консолідована фінансова звітність / О.О.Олійник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. - № 2(14). – С. 159-163.